

Bevezetés

Az EU saját jogán új kulturális politikai menetrend kialakításán dolgozik, elismerve egyrészt a kultúrának a kulturális sokszínűség előmozdításában játszott szerepét, miközben hozzájárul a közös európai identitás kialakításához, másrészt a kultúra központi szerepét az európai gazdaságokban. Ebben az összefüggésben törekszik arra is, hogy a kultúrát és a kapcsolódó témaköröket integrálja a tágabb politikai keretrendszerbe, és ezáltal a kulturális kérdések minden tevékenységében kellő figyelmet kapjanak.

A Bizottság 2007 májusában javaslatot tett egy európai kulturális menetrendre a globalizálódó világban, amely három közös célkitűzés rendszeren alapult:

1. kulturális sokszínűség és kultúrák közötti párbeszéd;
2. a kultúra, mint a kreativitás katalizátora; és
3. a kultúra, mint a nemzetközi kapcsolatok egyik legfőbb alkotóeleme.

Ezt a menetrendet jóváhagyta a Tanács (2007. novemberi állásfoglalásában), valamint az Európai Tanács (2007. decemberi következtetéseiben).

A fenti három célkitűzés megvalósítása érdekében új munkamódszereket, valamint különböző érdekeltekkel kialakított partnerségeket vezettek be.

A Tanács öt prioritási területet határozott meg a fent vázolt három célkitűzés köré rendezve, amelyeket alkalmasnak tartott arra, hogy a Nyitott Koordinációs Módszer (OMC) keretében megvizsgálják. Ezek a területek hatékony alapul szolgálnak a Tanács 2008-2010-es időszakra vonatkozó kulturális munkatervéhez, amelyen keresztül a Kulturális Menetrend ténylegesen megvalósulhat.

Az öt prioritás egyike „A kultúrához való hozzáférés előmozdítása”, ami magában foglalja a gyűjtemények nagyobb mobilitását.

2008 októberében, a gyűjtemények mobilitásával foglalkozó szakértői csoport első ülésén meghatároztak öt témakört és létrehoztak öt alcsoportot, amelyekkel foglalkozni kell. Ezek egyike volt a „Múzeumi szakemberek mobilitása és tapasztalatcsere”.

Az alcsoportokat megbízták, hogy 2009 közepére mutassanak fel időközi eredményeket, végső ajánlásaikat pedig 2010 közepén nyújtsák be. A „Múzeumi szakemberek mobilitása és tapasztalatcsere” alcsoportot a többi négy alcsoporttal együtt megkérték, hogy a kölcsönzési standardok szintjének emelése altémát és a bevált gyakorlatok összehasonlító elemzését valamennyi terven vigyék végig.

Ez az alcsoport végleges beszámolója, ami összevonásra kerül a „Gyűjtemények mobilitása” szakértői csoport végleges beszámolójával.

Összefoglaló

A mobilitás a művészi és kulturális tevékenység éltető eleme. Az elképzelések és technikák cseréje a különböző háttérből érkező emberek között központi szerepet játszik a kultúra európai virágzásában, valamint a népek közötti megértés fejlesztésében. Bizonyos emberek életpályája és művészi törekvései szempontjából központi szerepet játszik az Európán belüli szabad mozgás lehetősége. A mobilitás egyes esetekben a művészettörténet menetét is megváltoztatta.

A kulturális mobilitás tudásrendszerei, ECOTEC,
http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/cultural_mobility_executive_summary.pdf

A műalkotások biztonságos mozgatásához szükség van a kurátorok, konzervátorok, regisztrátorok, műkereskedők és műtárgy csomagolók, valamint a műtárgyszállítványozó cégek szaktudására. A múzeumi gyűjtemények mozgatása már önmagában mozgásba hozza az embereket is: egyebek között azt a múzeumi szakembert, aki a tárgyat elkíséri új ideiglenes otthonába, és felügyeli a biztonságos elhelyezését. De vajon hozzájárul-e a gyűjteményekért felelős személyzet utazása – konferenciákon való részvétel, gyűjtemények meglátogatása, együttműködés más intézményekben dolgozó kollégákkal kiállításokkal vagy kiadványokkal kapcsolatban – a műtárgyak fokozottabb mozgatásához is?

Bármelyik múzeumigazgató vagy kurátor azonnal rávágná a választ: igen, hiszen az utazás révén bővítik az ismereteiket és kapcsolatrendszerüket, és sokszor vacsora mellett vagy informális beszélgetések során születnek a legjobb kiállítási ötletek. A múzeum szakmai, adminisztrációs és támogató személyzete – a konzervátorok, regisztrátorok és kiállítás-szervezők – ugyancsak jól járnak azzal, ha megoszthatják a tapasztalataikat és meghallgatnak másokat, emellett ilyen módon kicserélhetők a bevált gyakorlatok és új normák hozhatók létre és terjeszthetők el nemzetközi szinten. Röviden összefoglalva, a kapcsolatépítés más múzeumokkal a legjobb módja a hit és bizalom megteremtésének valamint annak, hogy lehetőségeket teremtsünk nemcsak az ötletek, hanem a gyűjtemények megosztására is.

A „Szakemberek mobilitása és tapasztalatcsere” témakör vizsgálatára létrehozott alcsoport először is elismerte, hogy ez a fajta mobilitás a múzeumok tevékenységének szerves része: valóban, ha a mobilitás „a művészi és kulturális tevékenység éltető eleme” (amint az a fenti idézetből kiderül), akkor – folytatva a metaforát – azt mondhatjuk, hogy a tapasztalatok és ismeretek múzeumok közötti cseréje a múzeumi élet központi eleme. Az alcsoportnak tehát azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogyan járulhatna hozzá a legjobban a szakértői csoport feladatának teljesítéséhez, azaz a gyűjtemények mobilitásának előmozdításához és támogatásához. A válasz pedig röviden az, hogy amennyiben az EU fokozni szeretné a gyűjtemények mobilitását, akkor ennek az egyik világos és közvetlen módja az, ha a múzeumi szakemberek mobilitásának *lehetővé tételére és elősegítésére* összpontosít.

A plenáris üléseken és az alcsoport ülésein kezdettől fogva két következetes üzenet hangzott el újra és újra. Az első, hogy kiemelt figyelmet kell szentelni a kisebb, regionális múzeumoknak, amelyek nem feltétlenül férnek hozzá azokhoz az anyagi eszközökhöz, amivel a nagyobb intézmények rendelkeznek. A gyűjtemények megosztásának ösztönzésére irányuló terveknek tehát mindenki-re ki kell terjedniük.

Már az EU német elnöksége idején, egy 2007. május 6-7-én megtartott brémai konferencián a múzeumi gyűjtemények mobilitásának és kölcsönzési szabályainak uniós szintű előmozdításáról szóló cselekvési terv (amit 2006 novemberében jóváhagyott az oktatási, ifjúsági és kulturális ügyekért felelős Tanács) hat központi elemének egyike a „Bizalomépítés és hálózatépítés” volt, hogy ösztönözzék a múzeumi tárgyak cseréjét és megvizsgálják a gyűjtemények mobilitását fokozó intézkedéseket. A szakértők ezen a konferencián kijelentették:

Az Unió valamennyi tagállamának kiemelt feladata politikai szinten felismerni, hogy a nagyobb európai múzeumok már számos tevékenységi területen széles körű együttműködést alakítottak ki. Ezeket a nagyobb múzeumokat most arra kérjük, hogy a múzeumi közösség kisebb intézményeivel is fokozzák az együttműködést. Most a kis- és közepes méretű múzeumokat is határozottan arra kell buzdítani, hogy vegyenek részt ebben a fontos tevékenységben: osszák meg a gyűjteményeket a tagállamok között, és tegyék elérhetővé őket minden európai polgár számára.

A második központi tétel, hogy az „újabb” tagállamok szeretnének kapcsolatokat kiépíteni a „régebbi” tagállamokkal, és bizonyára nem véletlen, hogy az Unióhoz 2004 óta csatlakozott újabb tagállamok közül olyan sokan vesznek részt a „Szakemberek mobilitása” alcsoportban.

A fő kérdés tehát, amit ez az alcsoport feltett, így hangzott: hogyan tehetünk lehetővé és segíthetünk elő egy befogadóbb jellegű uniós szintű mobilitási rendszert a múzeumi szakemberek számára úgy, hogy a kisebb múzeumok jobban együttműködhessenek egymással és a nagyobb múzeumokkal; továbbá, hogy a „régebbi” tagállamoknak előnye származhasson abból, ha kapcsolatokat építenek ki olyan közép- és kelet-európai kollégákkal, akikkel korábban esetleg még nem működtek együtt?

A 2009 márciusában kiküldött kérdőív eredményeképpen fény derült néhány érdekes, a múzeumi szakemberek mobilitását szolgáló formális programra, amelyek azonban általában korlátozottak és csak egy-egy ország szintjén élveznek támogatást. A múzeumok többsége informálisan jelezte, hogy számos olyan fórumuk van, ahol kicserélik a gondolataikat és projektjeiket más intézményekben dolgozó kollégáikkal (például hosszú lejáratú kölcsönökről vagy konzerválási projektekkel kapcsolatos együttműködésekről).

A folyamatot új szintre emelné egy formális program, amelyet uniós szinten dolgoztak ki és finanszíroznak kifejezetten múzeumi szakemberek mobilitásának az elősegítésére. A „régebbi” tagállamok nemzeti múzeumai közül sokan hozzáférnek egy informális, de jól fejlett hálózathoz, amelynek a keretei között évtizedek óta együttműködnek kiállítások megszervezésén és a kapcsolódó tevékenységekben. Egy kizárólag a múzeumi szakemberek mobilitásának és tapasztalatcseréjének az előmozdítására elkülönített európai uniós finanszírozási forrás lehetőséget nyújtana a kisebb múzeumok és az „újabb” tagállamok múzeumai számára, hogy hozzáférjenek ehhez a létező hálózathoz, emellett pedig új rendszereket is létrehozzanak és fejlesszenek.

Ez az alcsoport jellegénél fogva „puhább” témákkal foglalkozott, mint a többi alcsoport, ezért érdemes már az elején megjegyezni, hogy a megállapításaik ennek megfelelően nemcsak kevésbé alapulnak tényeken, hanem a célkitűzéseik – például a kapcsolat- és bizalomépítés az egyének és intézmények között – megvalósítása terén is hosszabb időt vesz igénybe, hogy az eredmények megmutatkozzanak. Ugyanakkor fontos és értékes hosszú távú előnyei lehetnek.